

Kulin György és az amatőrök*

Ha végigtekintünk az elmúlt évszázad magyarországi csillagászatának történetén, két nagy egyéniséget kell említenünk: Konkoly Thege Miklóst és Kulin Györgyöt. Konkolyról kevésbé köztudott, hogy a csillagászat népszerűsítése mellett pártolta a csillagászat-kedvelőket, az amatőr-csillagászokat is, azonban a 19/20. század fordulójának társadalmi viszonyai még nem voltak megfelelőek ahhoz, hogy a műkedvelők mozgalommá szerveződjenek. A 20-as, 30-as években működő Stella Csillagászati Egyesületet pedig el sodorta a gazdasági világválság. A mozgalom megteremtésének nagyszerű, egyszerre szép és egyszerre nehéz feladata Kulin Györgyre várt, aki csaknem öt évtizeden keresztül fáradhatatlanul szervezte az amatőröket, ellátta őket szakmai tanácsokkal, távcsövekkel, műszerekkel, és mindenekelőtt megteremtette a bemutató csillagvizsgálók magyarországi hálózatát. Ez a hálózat ma is a csillagászati ismeretterjesztés, az amatőr-csillagászat legfontosabb bázisát jelenti. Kulin fáradhatatlanul végezte munkáját, akkor is, amikor a csillagászati szerveződések számára kedvező szelek fújtak, de akkor sem adta fel, amikor munkáját minden eszközzel igyekeztek ellehetetleníteni: tette a dolgát az 50-es évek száműzetésében, és tette a dolgát 80 év fölött is, fáradhatatlanul, méltatlan, megalázó körülmények között.

A tudománynépszerűsítést és az amatőr-csillagászatot korábban szokás volt különválasztani, nézőpont, vérmérséklet szerint egyiket a másik alá vagy fölé rendelni. Az amatőrök munkáját nem nagyon vették komolyan az ismeretterjesztők, mondván, hogy ők „csak” távcsöveznek, a maguk örömeire lesik az eget, nem lehet rájuk támaszkodni a tudomány-népszerűsítésben. Mint minden általánosítás, ez is a kérdés durva leegyszerűsítése volt, hiszen aligha akad olyan távcsőépítő, vagy távcsőtulajdonos, aki ne mutatná meg az égbolt szépséges dolgait családtagjainak, barátainak, ismerőseinek. Több ezer lelkes amatőr végez tudománynépszerűsítést anélkül, hogy annak nevezné, teszi ezt azért, mert a vérében van.

Vérében volt ez Kulin Györgynek is, akinek szobor-avatására ma összegyűltünk. Aki ismerte Kulin Györgyöt, Gyurka bácsit, ezt a csodálatos Embert (így, nagybetűvel!), tanúsíthatja, hogy azokat a távcsöveket, azokat az optikákat, amiket az ifjú, a csillagok világa iránt lelkesedő amatőr-csillagászok kezébe adott, gyakran adta át a

* Elhangzott Nagyszalonán 2001. június 9-én, a Kulin-szobor avatását megelőző konferencián.

következő kedves szavak kíséretében: „aztán, kis komám, ugye megmutatod ezzel a távcsővel a Holdat, a Szaturnuszt másoknak is?” Igen, Gyurka bácsinak szinte mindenki a „komája” volt, aki a magyar csillagos ég alatt élt és mozgott, kis komája, vagy nagy komája, életkora válogatja (érdekes, még a nála idősebbek is „bácsi”-nak szólították, akkora volt a tekintélye), hiszen mindenkit ismert név szerint, sőt, távcsővének paraméterei szerint. Kár lenne ezen csodálkozni, hiszen ez a világ, az amatőr-csillagászok mozgalma volt az élete, a mindene. Ezért hagyta el a tudományos pályát, és a mozgalomért vállalta a meghurcoltatásokat is. Kulin György igazi titka a csillagvilág iránt érzett végtelen szeretete volt, melyet oly csodálatosan, oly hitelesen, sokak számára, így számomra is, egész életre meghatározóan tovább tudott adni.

Ezt a Kulin Györgyöt veszítette el 1989-ben az amatőrmozgalom, a hazai csillagászati közélet és a csillagászat iránt érdeklődő nagyközönség – mi mindnyájan. Tizenkét év telt el azóta. Még részt vehetett legkedvesebb „gyermeké”, a Magyar Csillagászati Egyesület újjáalakuló közgyűlésén 1989 februárjában, és okos, az akkori helyzetet bámulatosan jól felismerő hozzászólásával, valóban bölcs tanácsaival igazi ünneppé varázsolta azt a vasárnapot. Ez volt utolsó közszereplése – két hónap múltán itt hagyott bennünket.

Számomra, a Meteor főszerkesztőjének, óriási elismerés, hogy Kulin György a mozgalom tovább élését, jövőjét bennünk, a „meteorosokban” látta. Azokban az amatőr- és szakcsillagászokban, akik hasonló lelkesedéssel vittük tovább a mozgalom ügyét, ahogy azt Gyurka bácsitól lestük el. Leikésedésünk persze csak *hasonló* volt, de nem *ugyanolyan*, mint az övé, hiszen belőle csak egy volt.

1989 és a rá következő év az ország életében döntő változásokhoz vezetett. Az átalakulást a csillagászat világa, az ismeretterjesztés és az amatőrmozgalom is megsínylette. Bizony a mi felelőségünk is, hogy a mozgalom nem vészelt el a jobb állapotban azokat az éveket. Egyre-másra zártak be régóta jól működő csillagvizsgálókat, megszűnt a tekintélyes múltú Csillagászati évkönyv, majd a Kulin György által még a 60-as években indított legendás Föld és Ég c. folyóirat, a csillagászat első számú hazai fóruma. Persze nem voltunk könnyű helyzetben mi „meteorosok” sem. Ránk várt a feladat, hogy megőrizzük, és ha lehet, tovább fejlesszük azokat az értékeket, amelyeket a kulini mozgalom megteremtett. Nem volt könnyű a feladat, de sok-sok munka árán, néha tévedve, néha botladozva, de mégis volt, amit sikerült megmentenünk vagy újjáteremtünk. Ma ismét van a mozgalomnak olyan havi lapja, mint a Föld és Ég volt annak idején. Meteornak hívják, és épp júniusban jelent meg 300. száma. Az 1990-ben megszüntetett Gondolat-féle Csillagászati évkönyvet ma mi adjuk ki, kiadványunk tartalmában és küllemében is méltó folytatója a korábbi sorozatnak.

Néha eszembe jut, amit Gyurka bácsi mondogatott immár több mint 12 évvel ezelőtt a „meteorosokról”. Ő meglátta volna azt bennünk, amiről magunk se tudtunk? Látta, hogy ez lesz az a csapat, amely leghívebben őrzi a kulini örökséget? Néha eszembe jut: lehet, hogy igaza volt – ebben is?

Egyesületünk nem csak a legfontosabb csillagászati kiadványokért felelős ma, hanem egy sor más tevékenységére is büszke lehet. Példaként internetes honlapunkat hozom fel, mely épp e napokban köszönthette negyedmilliomodik látogatóját. Ezt – mármint az internet, a számítástechnika térhódítását – még Kulin György sem láthatta előre. A Magyar Csillagászati Egyesület ma – akárcsak Kulin idejében – az ország legnagyobb csillagászati egyesülete. Közel kétezer tagunk van, helyi csoportjaink pedig az ország 15 településén fejtik ki tevékenységüket. Ez a taglétszám természetesen

meg sem közelíti azt, amilyen a mozgalom fénykorában volt, de ma merőben más körülmények között dolgozhatunk.

Egyesületünk életében 2001, az új évezred döntő változást hozott, egy évtizednyi hontalanság után végre elmondhatjuk, hogy van hova haza mennünk, van otthonunk. Épp ezekben a napokban foglalhattuk el Óbudán a Polaris csillagvizsgálót, ahol nem csak a csillagászokat és csillagászokodókat várjuk, hanem mindenkit, akit érdekel a csillagászat tudományja. Elmondhatom, hogy van csillagvizsgálónk, van kupolánk, van előadótermünk – lassan-lassan minden feltételünk megvan a színvonalas munkához, mely feltételek egykor, Kulin György idejében természetesen adva voltak a mozgalom számára.

A távcső, az amatőrök távcsőhöz juttatása Kulin György legfontosabb célkitűzése volt. Ma szerencsére sokkal jobb a helyzet ezen a területen, mint akár tíz évvel ezelőtt is volt. Még mindig sokan építenek távcsövet, sőt, a legkiválóbb magyar gyártású távcsőmechanikák még távoli országokba is eljutnak, de ma már sok helyen beszerezhetőek gyári távcsövek is. Vannak tehát távcsöveink szép számmal, de kérdés, hogy mire használjuk ezeket az eszközöket. Nos, ezen a téren sem kell szégyenkezniünk, a magyar amatőrök távcsöves megfigyelései továbbra is elsőrangúak, és ha üstököst nem is, de szupernóvákat már felfedeztek tagjaink (1994-ben ill. 1999-ben). Ugyanilyen fontos, hogy a távcsöves elményt másoknak is megmutassuk. Itt sem tétlenkedünk, hiszen mi honosítottuk meg hazánkban a Csillagászat Napját, melyen (akárcsak a hasonló bemutatókon) jó időjárás esetén százak és százak, ezrek és ezrek számára hozzuk közelebb a csillagokat. Legkedvesebb ilyen emlékem 1997-hez kötődik, amikor Budapesten, a Normafánál mintegy 3000 érdeklődőnek mutattuk meg a Hale-Bopp-üstököst, kisebb forgalmi dugót okozva a Svábhegyen...

Itt vagyunk most Nagyszalontán, Kulin György szülővárosában. Ez a város az elmúlt tíz évben sem feledkezett meg nagy fiáról. Emlékét emléktábla hirdeti – magyarországi amatőrök adományaiból készült –, majd utcát neveztek el róla, ma pedig szobrárt avatjuk. Nekünk, magyarországi magyaroknak, budapesti magyaroknak bizony szégyenkezniünk kell, hiszen – tudomásom szerint – sem szobor, sem utca, sem emléktábla nem őrzi Kulin György emlékét abban a városban, ahol a mozgalmat szervezte.

Azért ne gondolja senki, hogy az amatőrök elfelejtették volna a Kulin nevet, sőt! Gyulán a helyi bemutató csillagvizsgáló felvette Kulin György nevét, és emlékszobát is berendeztek itt. Újpesten, a Könyves Kálmán Gimnáziumban szeptemberben nevezik el az iskolai csillagdát Kulinról. Az idősebbek és a középgeneráció képviselői nap mint nap átadják a fiataloknak, mit jelentett, mit jelent még ma is a mozgalomnak Kulin György. Az iskolások számára szervezett vetélkedők az ő nevét viselik. Egyesületünk 1996-ban, alakulásunk 50. évfordulóján emlékkönyvet jelentetett meg Kulin György munkásságáról, részletes bibliográfiával kiegészítve. Ugyancsak egyesületünk kezdeményezésére kisbolygó is viseli a Kulin nevet. Legvégül, örömmel jelenthetem be ezen a fórumon, hogy a Magyar Csillagászati Egyesület és a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat emlékérmét alapított, melyet szándékaink szerint 2002-vel kezdődően évente a legkiválóbb munkát végző csillagászat-népszerűsítőnek vagy amatőrcsillagásznak ítélünk oda.

Úgy érzem tehát, lehetőségeinkhez mérten mi is őrizzük Kulin György emlékét, de azt hiszem, az a legfontosabb, hogy tesszük a dolgunkat legjobb képességünk szerint – ne maradjanak szégyenben a „meteorosok”...

MIZSER ATTILA

Meteor 2001 Távcsöves Találkozó

Szentlélek, Turistapark, 2001. augusztus 17-20.

Előzetes program

Augusztus 17., péntek

Érkezés: déltől

18:00 Megnyitó, tájékoztatók

19:30 Ágasvártól Szentlélekig: Az MCSE egy éve (Mizser Attila)

20:00 Tábori mozi: A palomar-hegyi óriástávcső; Távcsőóriások

Utána beszélgetés a világ óriástávcsöveiről.

Augusztus 18., szombat

10:00 Távcsőgyártók, távcsőforgalmazók, távcsőépítő amatőrök fóruma
(„kerekasztal beszélgetés”, levezető Mizser Attila)

14:30 Csoportkép

15:00 Asztrobazár – Csillagászati Javak Vására

16:30 Magyar automata távcső a Kitt Peak-en (Lázár József filmje)

17:00 Műcsillagos távcsőteszt (Babcsán Gábor)

20:00 Tábori mozi: A hobby: a csillagos ég. Kulin György 1968-ban készült filmje.

Utána beszélgetés a távcsőépítés 1968-as és 2001-es helyzetéről.

Asztrodia-show (kérjük amatőrtársainkat, hozzák el bemutatásra szánt anyagaikat!)

Augusztus 19., vasárnap

10:00 A szegény ember ekvatoriális mechanikája: a pajtaajtó (Ujvárosy Antal)

11:00 Bolygóészlelés CCD-vel (Dán András)

12:00 A hegyhátsági Scutum Observatórium (Horváth Tibor)

15:00 Távcső Almanach 2001; Egyszerű technikai eszközök tervei (Illés Tibor)

16:00 Amatőr csillagászat Miskolcon (Braskó Sándor, Jaczkó Imre)

16:30 Amatőr CCD-spektroszkópia (Kereszty Zsolt)

20:00 Tábori mozi: Űrodüsszeia 2001. Utána beszélgetés az űrhajózás 1968-as és 2001-es helyzetéről.

Augusztus 20., hétfő

10:00-tól Hazautazás, a miskolci Dr. Szabó Gyula Csillagvizsgáló közös megtekintése

Lehetőséget biztosítunk további előadásokra, beszámolókra is – az előadni szándékozók Mizser Attila főtítkárt keressék meg!

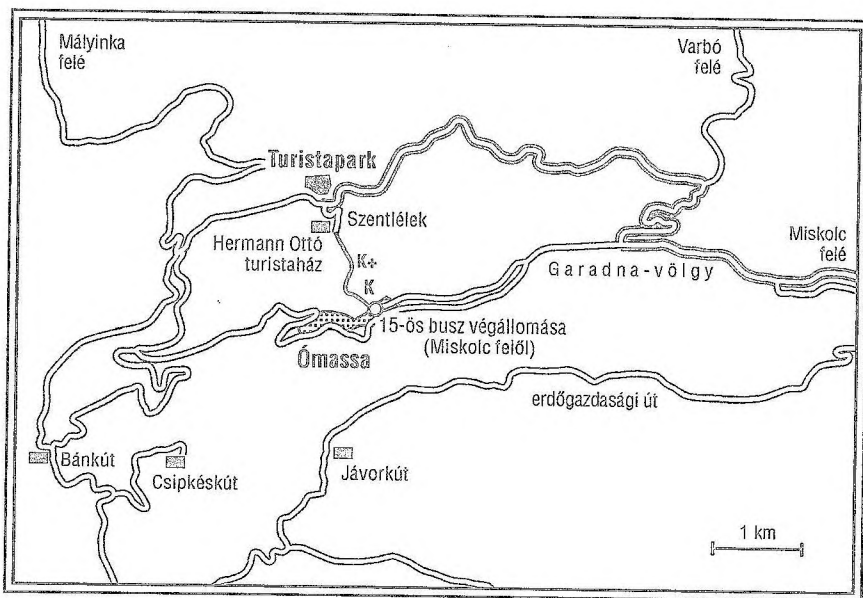
A hétvége részvételi díja napi háromszori étkezéssel, turistaházi szállással 7500 Ft/fő (hálózsákokot hozni kell!), saját sátorban, napi háromszori étkezéssel 6000 Ft/fő, saját sátor étkezés nélkül 1500 Ft/fő. Azok, akik nem kérnek étkezést, a helyszínen is befizethetik a részvételi díjat.

Találkozónk támogatói:

AstroTech Kkt., Gemini Bt., Fornax 120 Bt., Ég-Bolt, Proxima,

Nemzeti Kulturális Alapprogram,

Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

A helyszín. A rendezvénynek a 700 m tengerszint feletti magasságban található szentléleki Turistapark ad otthont (a Lillafüred–Bánkút műút mellett). Az autóval jól megközelíthető észlelőhelyen elsősorban a sátrazó amatőröket várjuk a hosszú hétvégére egy kiadós közös észlelésre, tapasztalatcserére, a távcsövek világával foglalkozó előadásokra. Az MTT 2001 jó alkalmat nyújt a hazai távcsőpark megismerésére, a különféle műszerek tesztelésére, összehasonlítására.

Turistaházi férőhelyek. Összesen 21 fő számára van hely a turistaházban, ezért csak a jelentkezések sorrendjében tudunk turistaházi szállást biztosítani.

Parkolás. Az észlelőréten nem szabad parkolni – a hely a távcsöveknek és a sátraknak kell! Parkolni a Turistapark bejáratánál lehet. Kérjük, vedd figyelembe a szervezők utasításait parkolási kérdésben (is)!

MCSE-különbuszok. Az *augusztus 17-i közös odautazás* megkönnyítésére Miskolc Tiszai Pu.-tól különbusszal visszük fel a résztvevőket. A különjárat 13:15-kor indul a pályaudvar elől. Az *augusztus 20-i hazautazást* ugyancsak különbusszal segítjük. A különjárat 10:00-kor indul a táborból. Miskolcon rövid látogatást teszünk a Dr. Szabó Gyula Csillagvizsgálóban, majd kb. 12:30-kor érkezünk Miskolc Tiszai Pu.-hoz. Különjárataink díjtalanul igénybe vehetők.

Ívóvíz, fürdés. A vízellátás jobb, mint Ágasváron, de Szentléleken sincs vezetékes víz, a Turistaparkot forrás látja el, ezért itt se folyasd a vizet feleslegesen! Tisztálkodásra a turistaszállás vizes helyiségeiben van lehetőség.

Áram. 220 V-os hálózat áll rendelkezésre – a szükséges hosszabbítókat, elosztókat mindenki hozza magával.

Háziállatok, kullancsok, labdajátékok. Szentlélekre ne hozz kutyt – négylábú barátainknak nem az erdőben van a helyük. Kullancsveszély a Bükkben is van, mint minden hegységünkben. A kullancs szakszerű eltávolításáról gondoskodunk – re-

méljük, nem lesz rá szükség. A távcsövek épsége érdekében mindennemű labdajáték, vagy bármely, a távcsöveket veszélyeztető cselekmény tilos!

Észlelőlámpa. Alkonyat után használj tompított, vörös fényű zseblámpát (észlelőlámpát). Az erős fényű reflektorok zavarják a megfigyeléseket! Az észlelőréten csak valóban indokolt esetben használj erős fényt, használata előtt figyelmeztess a többieket.

Távcsövek. A csillagászati távcső nagy értékű műszer. Más távcsövet csak akkor használj, ha a tulajdonos engedélyezte. Ne csak a saját távcsövedre vigyázz – a másokéra is.

Segíts másoknak! Azok, akik táborokat szerveznek, önkéntesek, nem pedig mások kiszolgálói. Ha látsz egy csoportot székeket pakolni, állj be te is, értékelni fogják figyelmességedet. Az autósoktól azt kérjük, hogy gondoljanak azokra az amatőrtársainkra, akik gyalogosan érkeztek Szentlélekre. Akinél vannak üres helyek, vegyen fel néhány MCSE-tagot.

A találkozó szervezői: Magyar Csillagászati Egyesület, az MCSE Miskolci Csoportja és a Dr. Szabó Gyula Csillagvizsgáló.

Ágasvár 2001 július 20–27.

MCSE Ifjúsági Tábor

A Magyar Csillagászati Egyesület Ifjúsági Táborát július 20–27. között tartjuk az ágasvári turistaházban, a 15–19 éves korosztály számára.

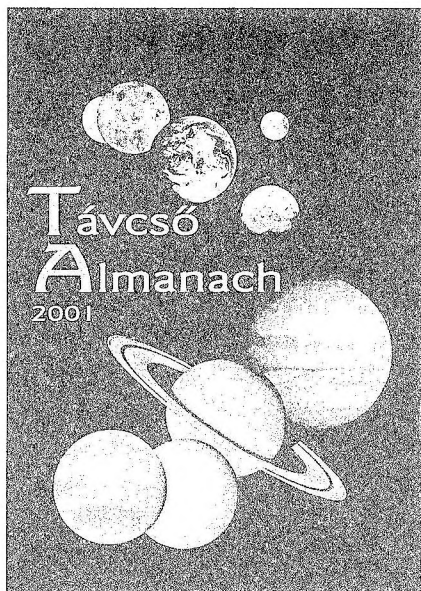
Az ifjúsági tábor részvételi díjai: turistaházban, napi háromszori étkezéssel: 19 000 Ft (tagoknak 18 000 Ft), saját sátorban, napi háromszori étkezéssel: 15 000 Ft (tagoknak 14 000 Ft), saját sátor étkezés nélkül egységesen 3500 Ft.

Ágasvár a Nyugati-Mátrában található, 635 m-es tengerszint feletti magasságban. A zavaró fényektől mentes észlelőhely mindenki számára kiváló lehetőséget nyújt a csillagos éggel és a természettel való ismerkedésre. Az egy hét során barátságot kötünk a nyári égbolt látnivalóival, megismerkedünk az észlelési lehetőségekkel, előadásokat hallgatunk, ellátogatunk a Piskés-tetői Obszervatóriumba, fakultatív kirándulás keretében felkeressük Hollóköt és Nógrád megye más nevezetességeit.

A táborhelyre jutás ill. a hazautazás megkönnyítésére az MCSE különbuszt indít július 20-án 13:00-kor a pástói vasútállomástól Mátrászentistvánra, ill. július 27-én 9:30-kor a mátrászentistváni Vidróczky Csárdától a pástói vasútállomásra.

Jelentkezés Mizser Attila főtitkárnál, Magyar Csillagászati Egyesület, 1461 Budapest, Pf. 219., tel.: (1) 279-0429, e-mail: mzs@mcse.hu

Az észlelni szándékozók az ifjúsági tábort követő hétvégén is Ágasváron maradhatnak, ezt azonban kérjük legkésőbb július 15-ig bejelenteni. A július 27–29-i hétvége részvételi díja a helyszínen fizetendő Juhász Jánosnak, a turistaház vezetőjének.

Terjedelem: 96 oldal

Méret: A/5

Megjelenik: 2001. augusztus 17.

Kiadó: ITBooks, ára: 900 Ft

Megvásárolható az MCSE-nél

A kiadvány megvásárlásával az MCSE-t támogatja!

A tartalomból

A távcsőtükör csiszolása

Távcsöves tévhiték

Okulárok – Segítség a vásárlásban

(összehasonlító táblázatok)

Földi távcsövekről, kezdőknek

Milyen távcsövet vegyünk?

Binokulárok, monokulárok

Állványokról, kezdőknek

Meade LX200: a jövő század távcsöve

Pontos pólusra állás

Pólusraállítás LX200-zal

Ferdetükrös távcső: a Yolo

Vixen parádé (80M, Spotting 80S,

R200SS Newton, 80/640 refraktor)

Jusztírozzunk egyszerűen (kollimátorok házilag)

Telrad: Kereső nagyítás nélkül

Binokulár állványok

Hogyan válasszuk meg távcsövünket?

Amatőr csillagász adatbázis (gyártók, forgalmazók, klubok stb.)

MCSE – Polaris

A Távcső Almanach CD melléklettel is megvásárolható. A CD melléklet ára: 1200 Ft

A CD tartalmából

Távcsőgyártók és forgalmazók weblapjai

Használt távcsövek, állványok, eszközök

Messier-katalógus adatokkal, fényképekkel

Messier-kereső térképek

Kettőscsillag-kereső térképek

Csillagképek, csillagkatalógus adatokkal

Teljes Rüksl Holdatlasz

Csillagászati fényképek

A CD melléklet megvásárolható az

MCSE-nél (Bp., 1461, Pf. 219., tel.:

1/279-0429, e-mail: mcse@mcse.hu),

illetve megrendelhető a kiadótól.

(ITBooks, Illés Tibor, tel.: 30/248-4459,

E-mail: itbooks@deltav.hu)

Aki megvásárolja a Távcső Almanach 2001-et, vagy a CD mellékletet, és a benne található szelvényt kitöltve 2001. október 15-ig elküldi az MCSE címére (1461 Budapest, Pf. 219.), megnyerhet egy új, 145/1000-es alumíniumozott, és kvarc réteggel ellátott főtükröt. A tükröt az Unioptik készítette. Értéke: 25 ezer Ft.

A sorsolás időpontja: 2001. október 20.

A sorsolás helye: Polaris Csillagvizsgáló.

A sorsolás eredményéről a novemberi Meteorban közlünk fényképes beszámolót.